

tervatiū simul in fascem conglomerat. Nam si anima sancta secretum suū custodire voluerit, et assidue familiaritatis malū tota animi virtute sugerit, ipsa sancta singularitas munimen illi invictum est sanctimonii, expugnatio fortis infamiae, exercitium continentiae, evacuatio luxuriae, pax secunda virtutum, et impugnatio inquieta bellorum; puritatis culmen, et libidinis carcer; honestatis portus, et ignominiae naufragium; virginitatis mater, et hostis immunditiae; integritatis dignitas, et fornicationis abdicatio; voluntas honorum operum, et afflictio vitiorum; refrigerium pudicitiae; acquisitio triumphorum, et facinorum detrimentum; requies salutis, et perditionis exilium; vita spiritus, et carnis interitus. Haec omnia mala fortiter, Deo adjuvante, repellentur; et illa quae diximus bona feliciter acquirantur, si ab animabus sanctis familiaritas inordinata respuatur. Attendite vos, o animae sanctae, quia inter omnia certamina, quibus semper comes est Christiana militia, sola duriora sunt praemia castitatis, ubi quotidiana pugna est et rara victoria. Castitatis dura sunt praemia, sed maiora sunt praemia. Castitatis palmam nemo securus accipit, cui quantum duri sunt exitus, tantum gloriosi sunt fructus. Ut ergo castitatis praemia, et virginitatis coronam feliciter, Deo remunerante, possitis accipere, periculosam familiaritatem a vobis semper excludite. Currite fideliter, ut possitis pervenire feliciter, adjuvante Domino nostro Jesu Christo, qui vivit et regnat in saecula saeculorum. Amen.

EPISTOLA PRIMA S. CAESARII

AD CAESARIAM ABBATISSAM EJUSQUE CONGREGATIONEM.

Coegisti me, famula Dei ac venerabilis in Christo soror, et crebris petitionibus extorsisti potius quam rogasti, ut qualemcunque sermonem exhortatorium ubi scribere deberem; non quod ad scientiam vel ad perfectionem tibi quidquam conferre possim, sed in quo magis providentiam meam facile deprehendere queas. Quod ego diu multumque renisus facere distuli, verens jactantiae simul impudentiaeque notam incurere; praesertim cum sciam te divinis voluminibus assidua meditatione vacare, nihilque quod ad perfectionem tuam attinet te penitus ignorare. Sed quid faciam? Negare non audeo quod implere nequeo. Tanta est enim petendo et jubendo fides simul et auctoritas, atque extorquendo perseverantia, ut tibi quidquam negare irreligiosum videatur. Tamen si das fidem nulli te lectionem alii, nec ad legendum edituram, secundum quod Deus vires dederit faciam quae hortaris. Danda mihi venia est, si opus injunctum digne implere nequivero; tibi potius imputandum, quae ut hoc aggrederer imperasti. Remoti igitur a temeritate, atque ab elatione liberi, proposito insudemus operi; nec de mediocritate diffidamus ingenii, quod credimus merito tuae orationis adjuvari. Hoc tamen sciri volo, nihil me tibi statuisse scribere, nisi quod ad perfectam vitae nostram emendationemque morum te possit instruere;

A quod expositam beatitudinem virginitatis pedibus subiciat mundum [Sic]. Haec in eorum pedibus illi scribere studeant quibus laudari cupiunt; nobis alio longe pergendum est itinere. Igitur hoc primum studium primaeque cura sit tibi scire voluntatem Domini tui, et diligenter inquirere quid ei placeat, quidve displiceat; ut rationale Deo secundum Deum reddas obsequium: quia fieri potest ut votum obsequendi quisque offendant, qui quomodo obsequi debeat antea non didicit. Inter omnia Dei praeccepta generale mandatum est de justitia, quia nulli transgredi omnino licet quod omnibus imperatum est. De virginitate itaque dicitur: *Qui potest capere capiat* (Matth. xix, 12). *Sed omnis arbor qui non fecerit fructum bonum excidetur et in ignem mittetur* (Matth. iii, 10); quam Salvator plenissima quidem, sed breviter, in Evangelio comprehendit, dicens: *Omnis quaecunque vultis ut faciant vobis homines, ita et vos facite eis* (Luc. vi, 31). Igitur perfectionis secuta consilium, vide ne respexeris retro; sed in montem salvam fac animam tuam (Gen. xix). Quia enim cupis scandere vitam, per angusti itineris illius callem tendendum est, derelicta mundi spatiosa maximeque saeculi pompa, quam corpore apostolicam vis exhibere virginem, quam lampadam tuam honorum oleo accensam, cogitando semper quae Domini sunt, in obviam praepares sponsi. Qualis debet esse perfectio, cujus tale fuit principium? Omne opus levius acrius, cum ejus principium semper agatur. Quamvis quisque perfectus dissolvi desiderat et esse cum Christo, in hac vita necesse est ut nunquam desinat cum vitiis habere conflictum, si vult de hoste referre triumphum. In primis namque contra superbiam morbum fortiter dimicandum est; ut, vitiorum capite radicitus evulso, caetera vitia quae ex eo prodeunt facilius extirpentur. Nec enim est ad ruinam facilior lapsus, de qua Scriptura dicit: *Initium omnis peccati superbia* (Eccl. x, 15). Recte namque; quia sicut origo est omnium criminum, ita inimica cunctarum virtutum. In peccato enim ipsa est prima, et in conflictu postrema. Haec enim aut in exordio mentem per peccatum prosternit, aut novissime de virtutibus dejicit. Unde et omnium peccatorum est maxima: quia tam per virtutes quam per vitia humanam mentem exterminat. Plerumque ex culpa superbiam in abominandam carnis immunditiam itur, quia alterum pendet ex altero. Nam sicut per superbiam mentis itur in prostitutionem libidinis, ita per humilitatem mentis salva fit castitas carnis. Deus autem nonnunquam dejicit occultam superbiam mentis per manifestam ruinam carnis. Principaliter namque his duobus vitiis humano generi diabolus dominatur, id est per superbiam mentis et luxuriam carnis. Unde et de diabolo ad Job loquitur Dominus, dicens: *Sub umbra dormit et in secreto calami et locis humentibus* (Job xl, 16). Per calamum enim inanis superbia; per loca vero humentia carnis demonstratur luxuria. Per haec enim duo, ut diximus, vitia diabolus humanum possidet genus, vel dum mentem per superbiam erigit, vel

dum carnem per luxuriam consumit. Forti enim ad-
 nisu necesse est contra luxuriam repugnandum, quia
 interius est hostis inclusus. Omnis virtus diaboli
 contra viros in lumbis, adversus feminas in umbilico
 ventris ejus, de quo scriptum est: *Virtus ejus in
 lumbis, et potestas in umbilico ventris ejus (Job xl,
 11)*. Qui enim delectationem non refrenat libidinosæ
 suggestionis, cito transit ad consensum libidinis.
 Nani facile resistit operi, qui titillanti non se accom-
 modat delectationi. Quamvis sanctorum Dei intentio
 inconcussa in amore Dei persistat, de carne tamen
 quam exterius gestat, multa prælia interna tolerat.
 Sed Deus qui hæc ad probationem permittit, gratia
 protegente suos non deserit. Propterea ex corde
 sunt fornicationes amovendæ, ut non prorumpant in
 opere. Hinc per prophetam dicitur: *Accingite lum-
 bus vestros super ubera (Isa. xxxii, 12)*; hoc est, li-
 bidines in corde resecat; quando investigatione dæmon-
 num mens uniuscujusque justii impeditur, divini judi-
 cii metus, æterna tormenta ante oculos proponantur,
 quia nimirum omnium poena gravioris supplicii for-
 midine superatur. Sicut enim clavus clavum expellit,
 sic ardoris gehennæ recordatio ardorem excludit luxu-
 riæ. Audi quid Dominus de diabolo fateatur dicens:
Stringit caudam suam quasi cedrum (Job xl, 12);
 quia prima ejus suggestio velut herba tenera facili
 abscinditur; at si semel dentem delectationis fixerit,
 more cedri obdurescit. Præcipue fictam humilitatem
 fugiens, illam sectare quæ vera est, quam Christus
 docuit, in qua non sit inclusa superbia. Umbram enim
 hujus virtutis multi, veritatem autem sequuntur
 pauci; verum enim humilem patientia ostendit inju-
 riæ. Nunquam in iracundia succendatur anima tua,
 quia *ira viri justitiam Dei non operatur (Jac. 1,
 20)*. Quod si paululum te inflammaverit, festinus
 necesse est ut expellatur. Nullum in anima tua
 invidia inveniat locum. Pessimumque hoc malum
 est, quando de alieno bono quisquis deterior fit,
 nam unde bonus proficit, inde invidus conta-
 bescit. Difficile namque ex hoc morbo quisque re-
 cipit medicinam, qui non vult patefacere culpam.
 Rara enim ex hoc confessio, quia sæpe aliud pro
 alio dicitur, et ideo ad salutem nunquam venit,
 de quo ad populum beatus Cyprianus scripsit. Satis
 sollicitam ori tuo pone custodiam; nec quisquam
 facilius quam per linguam peccati contrahit macu-
 lam, teste Jacobo apostolo: *Linguam nullus hominum
 domare potest (Jac. iii, 8)*. Unde pie admonet, dicens:
*Si quis putat se religiosum esse, non refrenans linguam
 suam, sed seducens cor suum, hujus vana est religio
 (Jac. 1, 26)*. Juxta sententiam sapientissimi Salomo-
 nis: *Qui dimittit aquam, caput est jurgiorum (Prov.
 xvii, 14)*; quia qui linguam non refrenat, concordiam
 dissipat. Unde et Apostolus illum asserit esse per-
 fectum, qui non offenderit in verbo. Sed multi, dum
 indiscrete silentium custodiunt, quod prodesse prox-
 imis per verbum poterat subtrahunt; dumque eorum
 vitia accipiunt quos per correptionem verbi corrigere
 potuerunt, dum claustra oris muniunt, proximum in

A pravitatem derelinquunt, ut districtius judicentur, et
 quantis verbo prodesse poterant, pro tantis reatu si-
 lentii culpabiles existant. Duobus namque modis ora-
 tio impeditur, ut impetrare non valeat postulata: si
 aut quisque adhuc mala committit, aut si delinquenti
 sibi debita non dimittit. Quod geminum malum dum
 quisque a semetipso abstergerit, protinus securus
 studio orationis incumbi, et ad ea quæ impetrare
 precibus cupit, mentem libere erigit. In quantum
 prævalet, cave ne recorderis faciem viri, nisi in ora-
 tione pura; nam non in desiderii turpitudine idolum
 facies in anima tua. Regis mulier ad servos non de-
 flectitur, et Christi sponsa ad mortales non respicit:
 quia eum qui pro se passus est diligit, eumque toto
 amore complectitur. Vultum sacerdotum ac levita-
 B rum cum timore aspice, eorumque scilicet qui proba-
 ti sunt; hoc sciens, quia amor charitatis habitat
 in illis. Voce lectoris suavi nec delectetur in deside-
 rio anima tua, ne corumpantur sensus tui, et exced-
 ant a castitate. Dicas forsitan: Grandis labor est;
 sed respice quod promissum est. Considera, quanto
 præmii tui magnitudinem, si considerari potest, et
 præsentis injuriæ futuram mercedem ante oculos
 pinge. Post abscessus animæ et carnis interitum, in
 meliorem statum reparanda es, virgo; corpus terræ
 mandatum in celo est elevandum; post hæc angel-
 rum es donanda consortio, regnum acceptura celo-
 rum, et in perpetuo mansura cum Christo.

EPISTOLA II.

AD EASDEM.

Cæsar us episcopus minimus omnium servorum
 Dei famulus, Cæsariæ sanctæ sorori abbatissæ, vel
 omni congregationi suæ in Christo æternam sa-
 lutem.

Vereor, venerabiles in Christo filie, ne, dum vobis
 pro conservanda quiete vel pudicitia rursus imperito-
 que sermone aliquid præsumo suggerere, apud illas
 qui nesciunt quanta sit virtus veræ charitatis notam
 videar præsumptionis incurrere. Ego enim, licet
 peccatorum meorum sim conscius, et vestræ purita-
 tis non sim ignarus, præsumo tamen tepidus admo-
 nere serventes, lentus et negligens incitare curren-
 tes, languidus sanis consilium dare, et in via remaneas
 ad æternæ vos patriæ desiderium provocare. Et quia
 secundum sanctum votum vestrum frequentius vos
 D visitare non valeo, hanc admonitiunculam, in qua
 e iam antiquorum Patrum capitula pauca inserui, et
 arditatem sensus mei quasi virorum fortium amœ-
 nitate condivi, cum perfecta charitate curavi sincer-
 itati vestræ ad vicem præsentis meæ pia humilitate
 transmittere. Sed hanc præsumptionem, sicut dixi,
 ipsi mihi charitas ingerit, quæ timere non novit. Ea
 ideo rogo vos, venerabiles filie, ut audaciæ meæ ven-
 niam dantes, quæcumque suggessero, patienter et ben-
 igne suscipiatis, et consulentes iusticitati vel vere-
 cundis meæ, qualemcunque exhortationem meam
 secretius relegite, nulli alii tribuentes, ne consuetu-
 que eruditæ aures rusticissimi sermonis nostri asper-
 titate feriantur. Nos enim, Deo propitio, licet multum

sinistrum de vestra conversatione sanctissima sentiam, tamen propter multiplices laqueos inimici, de quo dicitur : cui sunt nomina mille, mille nocendi artes, propter illius ergo venenosas astutias, et maleblandas concupiscentias, sanctam vestram conscientiam qualibuscunque etsi tepidis sermonibus admonemus ; et licet minus idonei bellatores, arma vobis spiritalia contra ignitas sagittas diaboli providemus. Gaudete ergo et exultate in Christo, venerabiles filiae, et gratias illi jugiter uberes agite, qui vos de tenebrosa saeculi hujus conversatione ad portum quietis et religionis attrahere et provocare dignatus est. Cogitate jugiter unde existis, et ubi pervenire meruistis. Reliquistis fideliter mundi tenebras, et lucem Christi feliciter videre coepistis. Contempsistis libidinis incendium, et ad castitatis refrigerium pervenistis. Respuistis gulam, et abstinentiam elegistis. Repudiastis avaritiam atque luxuriam, et charitatem ac misericordiam tenuistis. Et quamvis vobis usque ad exitum vitae non deerit pugna, tamen Deo donante securi sumus de vestra victoria. Sed rogo vos, venerabiles filiae, ut quantum estis securae de praeteritis, tantum sitis sollicitae de futuris. Omnia enim crimina vel peccata cito ad nos revertuntur, si non quotidie bonis operibus expugnantur. Audite apostolum Petrum dicentem : *Sobrii estote et vigilate, quia adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens aliquem devorare quaerens circumit (1 Petr. v)*. Quandiu in hoc corpore vivimus, die noctuque Christo adjutore vel duce contra diabolum repugnemus. Sunt enim aliqui, quod ejus est, negligentes et tepidi, qui desolo Christianitatis vocabulo gloriantur, et putant quod illis sufficiat vestem mutasse, et religionis tantum habitum suscepisse, nescientes illud propheticum : *Fili, a cedens ad servitutem Dei sta in justitia et timore, praepura unquam tuam ad tentationem (Eccli. ii, 4)*. Nec sententiam Psalmistae considerantes : *Propter verba laborum tuorum ego custodivi vias duras (Paul. xvi, 4)*. Et illud quod Apostolus dixit : *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum caelorum (Act. xiv, 22)*. Vestes enim saeculares deponere et religiosas assumere hujus horae momento possumus ; mores vero bonos jugiter retinere, vel contra maledulces voluptates saeculi hujus quandiu vivimus Christo adjutore laborare debemus ; quia non qui coeperit, sed qui perseveraverit salvus erit (Matth. x, 22). In primis ergo omnis anima quae religionem servare desiderat, gulae concupiscentiam vincere, ebrietatem vitare tota fidei virtute contendat, et ita temperatum convivium in mensam mediatae abstinentiae debilitetur, nec per deliciarum abundantiam luxuria provocetur. Deinde, abjecta superbia, cui Deus resistit, profundae humilitatis jaciatur fundamenta ; invidiam velut viperum venenum detestetur ac fugiat ; linguam refrenet ; detractionem quasi venenum respuat ; verba otiosa nec ipsa proferat, nec ab alio prolata auribus suis libenter admittat ; vestimentorum habitum nec nimis abjectum, nec nimis pomposum, aut periculose elegantem habere consuescat ; lectionem aut ipsa

A frequentius legat, aut legentis verba tota peroris aviditate suscipiat ; de divinis Scripturarum fontibus jugiter aquam salutis hauriat ; illam utique de qua Dominus dicit : *Qui credit in me, flumina de ventre ejus fluent aqua viva (Joan. vii, 38)*. De paradisi etiam floribus, hoc est, sanctarum Scripturarum sensibus, anima sancta se jugiter ornare contendat ; ex ipsis pretiosas margaritas auribus suis indecineret appendat ; ex his annulos et dextralia, dum exercet opera bona, componat : ibi vulnerum medicamenta, ibi castitatis aromata, ibi compunctionis holocausta requirat. Qui vero religionem in immaculato et puro corde conservare desiderat, aut nunquam in pulicum, aut certe non nisi pro grandi et inevitabili necessitate procedat ; familiaritates virorum, quantum potest, rarius habeat : ita tamen, ut quoties necessitas viros videndi aut salutandi exegerit, ipsi videantur quos aetas et vita sancta commendat ; sed ipsi, ut dixi, rarius ; et non diurna, sed brevissima cum illis colloctio habeatur. Juvenes vero aut nunquam aut difficile videantur. In familiaritate vero assidua nec laici unquam nec religiosi suscipiantur ; quam rem non solum feminae de viris, sed etiam viri de feminis observare contendant, si integram puritatem castitatis custodire desiderant. Nec dicat aliquis : Sufficit mihi conscientia mea. Dicat sibi quisque quod sibi placuerit, misera et satis odibilis Deo est excusatio ista, quae magis de impudentia quam de conscientia bona procedit. Nam quando prima familiaritas aut viri cum femina, aut feminae cum viro esse coeperit, satis verecunda et sancta esse cognoscitur, quia subtrahit in primis diabolus machinamenta sua, donec, paulatim assidua familiaritate crescente, inter ambos inimicam nutriat amicitiam. Callidus enim hostis facit illos sibi invicem parvo tempore deservire sine ulla titillatione libidinis, sine ullo dispendio castitatis ; et ita illos falsa securitate circumvenit, ut eos quasi in blanda tranquillitate velut duas naviculas producat in altum ; et dum se putant esse securos, nec jejuniorum quasi remorum adjutorium petunt, nec vigiliarum gubernaculum quaerunt ; cumque eos securos fecerit, in se ipsis elidens subita illos tempestate demergit, et in vulnificos implexus impingens, simul uno ictu mortificat. Tandiu sopitum ignem sine ullis flammis occultat, donec duas faculas jungens, simul ambas accendat : sic explicat diabolus quod celare antea videbatur ; sic quasi de simplici charitate amorem conflatur illicitum. In primis contentus est cedere, ut sic valeat amplius occupare. Ecce securus est quisque de conscientia sua, quod cum aliquem viderit, scandalizari de ipso non possit. Nunquid quomodo conscientiam suam novit, sic voluntatem alterius videt ? Ecce tuus oculus alium simpliciter videt, et forte ille te crudeliter concupiscit. De tua castitate gaudes, et de illius ruina non times ? Si enim tu te nimium familiarem praebuieris, alterius concupiscentiam nutris ; etiamsi ipsa non peccet, alium tamen perdes ; et erit tibi causa etiam sine causa, ut te libido maculet aliena. Nolite, quaeso vos, nolite

quibuscunque aut occasionem dare, aut familiaritatem tribuere, ne forte cujuscunque concupiscentia in vos male succensa alibi incipiat quærere quod in vobis non potuit invenire. Sed forte dicit aliqua: Secura sum de conscientia mea. Absit ut hoc de ore religioso procedat. Jam enim cecidit, qui de sua virtute confidit. Libidinem si Christo adjuvante desideras vincere, familiaritatem debes refugere. Certissime noverit quod qui indignam familiaritatem non spreverit, aut se, aut alium cito perdet. Sed forte dicit aliquis: Ideo familiaritatem non fugio, quia volo habere quod vincam, adversarium meum cupio tenere captivum. Vide ne contra te adversarius incipiat rebellare, vide ne te ducat captivitas ista in captivitatem. Audi Apostolum dicentem: *Fugite fornicationem (1 Cor. vi, 18)*. Contra reliqua vitia oportet nos omni virtute resistere, contra libidinem vero non expedit te pugnare, sed fugere. Esto ergo libidinis fugitivus, si vis esse castitatis pugnator egregius. Sed quod dixi diligenter attendite. Quando aliquis stimulis libidinis incitatur, Christo adjuvante pugnet quantum prævalet contra se, quia non habet quo possit fugere. Si quando vero per alterius societatem opportunitatem voluptatis diabolus subministrat, ipsam familiaritatem, quantum prævalet, ut supra dixi, anima sæveta refugiat; ac si aliquando aliquis in se ipso teniatur, sibi Deo adjuvante resistat; quando per alicujus societatem vel levi concupiscentia titillatur, quasi serpentem venenatum quanta potest celeritate refugiat. Sed ut hæc omnia servare possimus, abstinentiam rationabilem teneamus, quia vera est illius sanctissimi viri sententia: Prout continueris ventrem, ita et venenosos motus ejus. Humilitatem etiam nostram quantum possumus conservemus; non enim diu carnis integritas servatur, ubi animus tumore superbiæ corrumpitur. Præcipue si et iracundiæ flamma frequentius surgit, castitatis et virginitatis flores cito consumit. Casta enim et Deo devota anima non solum extraneorum, sed etiam parentum suorum assiduam familiaritatem, aut ad se veniendi, aut ipsa ad eos ambulandi habere non debet: ne aut quod non oportet audiat, aut quod non expedit dicat, aut quod castitati potest esse contrarium videat. Si enim vasa quæ Ecclesiæ offeruntur, et in sacro altario ponuntur, sancta ab omnibus appellantur, et nefas est ut de ecclesia postmodum ad domum laicam revocentur, aut usibus humanis appetentur; si tantam dignitatem habent vasa, quæ nec intellectum possunt habere nec sensus, putas qualem dignitatem apud Deum habent omnia ad ipsius imaginis servituta nec possunt nec debent de ecclesia revocari, sic religiosum quemquam non oportet, non decet, non expedit parentum suorum multis obligationibus implicari, aut quorumcunque extraneorum perniciose familiaritate constringi. Illud autem omnia admoneo, ut æmulationis malum quasi venenum vipereum fugiatis; et ita inter vos charitatis dulcedinem conservetis, ut vobis invicem per sancta

A colloquia medicamenta spiritalia præparetis. Sunt enim, quod pejus est, aliquæ quæ quando se pariter jungunt, magis sibi, detrahendo, vel contra præpositas murmurando, vulnera faciunt, quam spiritalia medicamenta componunt. Vos vero, sanctæ ac venerabiles filiæ, si aliquam videtis pusillanimum, consolationem impendite; si superbientem, humilitatis medicamentum apponite; si iracundam videritis, refrigerium patientiæ ministrare. Si nobiles natæ estis, magis de religionis humilitate quam de sæculi dignitate gaudete; et sic terrenam substantiam dissipate, ne unde spiritalis pennas bene et cito tribuendo habere potestis, aliquid vobis reservando aut tardius erogando, carnales compedes habeatis. Terrena namque substantia si tardius erogatur, B animæ pennas quasi visco illigare cognoscitur, quia verum est illud quod scriptum est: *Impedimenta mundi fecerunt eos miseros*. Si qua vero pauper fuit, antequam religionem sanctam assumeret, Deo debet gratias agere, qui illam mundi istius facultatibus noluit illigare. Multos enim, quod pejus est, ita suæ facultates ligatos tenent, ut ad æternam patriam redire non possint. Vos vero jam etiam in hoc sæculo Christo propitio felices estis, quæ facultates simul et voluptates sæculi istius non solum corde, sed etiam corpore contempsistis. Tenete ergo manus in aratro, et nolite respicere retro. Et quia in teetum jam perfectionis ascenderis meruistis, non vos inde deponant sæculi istius voluptates. Mementote uxoris Loth, quæ *retro respiciens versa est in salsam salis (Gen. xix, C 17)*. Nunquam juramentum, nunquam maledictum de virginis ore procedat. Non solum corpora, sed etiam corda vestra omni sollicitudine custodite, propter illud quod scriptum est: *Omni custodia serva cor tuum (Prov. iv, 23)*. Et illud quod Dominus in Evangelio dixit: *De corde enim exeunt cogitationes malæ (Matth. xv, 19)*. Si enim in corde nihil male cogitatur, quidquid sanctum est ex ore proferitur; quia, sicut scriptum est: *Ex abundantia cordis os loquitur (Matth. xii, 34)*. Hoc enim lingua proferre consuevit, quod ex officina cordis conscientia ministraverit. Et ideo si ex ore vultis bona proferre, semper in corde quæ sancta sunt cogitate. Sic lectioni et meditationi debetis incumbere, ut ante omnia etiam manibus possitis aliquid exercere, secundum illud quod Apostolus ait: *Qui non operatur non manducet (1 Thess. iii, 10)*; præcipue tamen usque ad horam tertiam lectioni vacare consuescite, et meliorem diei partem sancto operi dedicate. Oratio vestra ita cum silentio procedat ex corde, ut vix audiat in ore: nam qui alta voce orare voluerit, et sibi et alteri multum nocet, dum per suam garrulitatem alterius mentem ab oratione sancta et sacra suspendit. In ipsis operibus quæ manibus sunt, sæcularia et pomposa adjuncta, quæ non utilitati, sed vanitati serviunt, fastidite atque contemnite, ut etiam in ipsis terrenis possitis quidquid sobrietati et honestati convenit exercere. Multi enim quod in moribus diligunt, hoc etiam in operibus suis ostendunt. Præparati

sibi ornamenta sæcularia sæculum diligentes, et voluptati servientes vel luxuriæ. Vobis vero, quibus mundus crucifixus est, nihil sit commune cum talibus; sed omnia ornamenta quibus ad luxuriam caro componitur, velut inimica et contraria, a vestro proposito respuantur. Sunt enim, quod pejus est, qui pro vanitate sæculi istius plus student terrenis cupiditatibus operam dare quam lectioni divinæ insistere: dum volunt stragula pulchra, et picta tapetia, plumaria etiam et reliqua his similia cum ingenti sumptu et superflua expensa ad oculorum libidinem præparare, nescientes illud quod Dominus per Joannem evangelistam clamat et dicit: *Notite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt, quoniam omne quod in mundo est, concupiscentia carnis, et concupiscentia oculorum, et sæculi ambitio est* (1 Joan. II, 15). Quid prodest virgini integritatem corporis custodire, si oculorum concupiscentias noluerit evitare? Sunt etiam nonnullæ quæ etiam de facultatibus suis majorem partem parentibus, et forte divitibus, quam pauperibus dare volunt; et non cogitant quod dum illis substantiam suam ad luxuriam tribuunt, se æterna mendicitate consumant. Sed dicit aliquis: Ergo despicerе debeo parentes meos? Absit ut nos dicimus quod parentes tuos non debeas honorare. Quomodo potest fieri ut parentes prædicemus non amandos, qui inimicos dicimus diligendos? Ama parentes tuos quantum potes; et, si casti sunt et honesti, honorem illis semper impende, et de facultatibus tuis aliqua illis pro tui memoria munuscula derelinque. Totum vero quidquid est majus atque utilius usque in finem sæculi profuturum pauperibus tribue, et elemosynæ tuæ usque ad diem iudicii per refrigeria pauperum transeant ad regna cælorum. Quod minus dederis parentibus tuis, poterunt sibi ipsi postmodum providere, poterunt laborare; quod tibi minus pro misericordia præparaveris, isto sæculo nunquam poteris invenire. Attamen si sunt aliqui parentes pauperes, ut victum aut vestitum sufficienter habere non possint, mercedem apud Deum habebis, si illis unde possint sustentari tribuis. Ventari enim sumus ante tribunal æterni iudicis; et si bene egimus, feliciter audiemus: *Venite, benedicti, percipite regnum, quia esurivi et sitivi* (Matth. xxv, 34). Et post pauca: *Quandem fecistis uni ex minimis istis, sine dubio pauperibus, mihi fecistis* (Ibid. 40). Non dixit: Venite et percipite regnum, quia parentum vestrorum divitias vestris divitiis cumulastis, quia illis unde luxuriarentur in sæculo dimisistis. Non hoc utique dixit; sed illud quod in Evangelio commemorat, quod et per Prophetam ante prædixerat: *Dispersit, dedit pauperibus* (Psal. cxi, 9). Attendite, quæso: *Dispersit, inquit, dedit pauperibus*. Nam et dives ille de quo in Evangelio legimus, quod *induebatur purpura et bysso* (Luc. xvi, 19), fratres suos divites dereliquit, sed ille postea guttam refrigerii in inferno ardens quæsit, et invenire non potuit. Vos vero, sanctæ et Deo dignæ anime, totum spiritualiter agite, et cui consecratis animas vestras, ipsi offerte, imo reddite

A substantiam vestram. Dignum est ut a vobis accipiat terrena, qui præparat æterna. Ipse a vobis accipiat terrenam substantiam, qui vobis contulit virginitatis coronam. Vos autem illi amplius debitrices estis, quibus dedit ut illum, qui est immaculatus Agnus, quocumque ierit sequi possitis. Sequitur quidem Christum cætera fidelium multitudo, non quocumque ierit, sed quousque potuerint. Penitentes enim et conjugatæ possunt per alias justitiæ vias sequi Christum; cum in virginitatis decorem præcedit, non habent quid faciant ut virgines sint. Vos vero, sanctæ filiæ, sequimini cum tenendo perseveranter quod vovistis ardentem. Iterum atque iterum, sanctæ et Deo dicatæ animæ, rogo, et cum omni humilitate ad conservanda virginitatis præmia consilium dare præsumo, ut familiaritatem incongruam a vobis vel a vestris animis totis viribus repellere laboretis. Longo satis, longe sit pestis ista et lues quam inordinata familiaritas jaculatur. Non est in hac societate securitas, quæ collisionem patitur velut a quibusdam fluctibus turbulentis. In hac familiaritate non habitat amica concordia, quæ non nisi discordantes inimicitias creat. Nam ad conservandam sanctæ religionis dignitatem, singularitas magis quam inordinata familiaritas testis sanctissima est. Attende, o anima sancta, et diligenter intellige quanta mala de inordinata societate nascantur. Familiaritas enim cujuslibet si frequens esse cœperit, non nisi corruptionem seminatur, vitia pullulat, cupidinem concupiscit, ignominiam parit, rabiem concitat, porrigit furiam, lasciviam pascit, petulantiam nutrit, casus exaltat, ruinas ædificat, ripas erigit, præcipitia aperit, periculis navigat, naufragiis velificat, perditioni gaudet, interitum fovet, confusionem meretur, thesaurizat opprobrium, criminationes exaggerat, excusationes inflammat, et catervatim simul in fascem glomerat numerosas indagines captionum, ac per infinita dedecora multiplices mortes inveniet in perniciem perditorum. Tot et tanta sunt mala perniciosæ familiaritatis. Nemo prosternitur, nisi qui societatem unde periclitari possit, aut difficile, aut certe rarius habere contempserit. Nam si anima sancta secretum suum custodire voluerit, et assidue familiaritatis malum tota animi virtute refugorit, ipsa sancta singularitas munimen illi invictum est sanctimonix, expugnatio fortis infamix, fortitudinis firmitas et lascivix petulantis infirmitas, probitatis præsidium et improbitatis excidium, animæ victoria, et corporis præda, libertas gloriarum et captivitas criminum, pronuba sanctitatis et repudium turpitudinis, sinceritatis indicium et abolitio scandalorum, exercitium conscientix et evacuatio tota luxurix, pax secunda virtutum et expugnatio inquieta helorum, puritatis culmen et libidinis carcer, honestatis portus et ignominix naufragabilis portus (Sic. Cf. col. 1159, lin. 34), virginitatis mater et hostis immunditiæ, lorica pudoris et spolia probrositatis, murus incorruptionis, discretio vulgaritatis, integritatis dignitas et fornicationis abdicatio, charitatis fastigium et dedecoris præcipitium, voluntas bonorum operum et

afflictio vitiorum, refrigerium pudicitiae et poena pecculantiae, acquisitio triumphorum et facinorum detrimenta, requies salutis et perditionis exsilium, vita spiritus et carnis interitus, status qualitatis angelicae et funus humanae substantiae. Haec omnia mala fortiter, Deo adjuvante, et illa quae diximus bona feliciter acquirantur, si ab animabus sanctis familiaritas inordinata respuitur. Attendite, quaeso vos, animae sanctae, quia inter omnia certamina, quibus semper comes est christiana militia, sola duriora praemia castitatis, ubi quotidiana pugna est et rara victoria. Gravem castitas sortita est inimicum, qui quotidie vincitur et timeatur; quotidie, inquam, vincitur et non desinit provocare. Nemo securus vincit, qui secum pugnat. Periculosa navigatio est ubi saepe naufragatur, et cum periculo transitur in fluctibus, ubi multum meriti sunt, libidinis. Cupiditas enim cum vincitur non fluitur. Castitatis dura sunt praemia, sed majora sunt praemia. Flamma quae nimium flagrat, cito venit ad cineres; incendium vero corporis cum illi acquiescitur, accenditur potius quam finitur. Castitatis palmam nemo securus accipit; cui quantum durus exitus, tantum gloriosi sunt fructus. Praemiale sibi periculum indicit, qui bellum suscipit cum natura. Hostis publicus pascit in noctibus, latronis insidiae solis grassantur in tenebris; libidinis vero cupiditas et in noctibus provocat, et in die non parcat, nec regum purpuras metuit, nec pannos pauperum perhorrescit. Ut ergo castitatis praemia et virginitatis coronam feliciter Deo remunerante possitis accipere, periculosam familiaritatem a vobis semper excludite. Currite fideliter, ut possitis feliciter pervenire. Et mei memores estote, cum in vobis coronata fuerit immaculata virginitas. Haec epistola ante tribunal Christi me excusabilem reddet, quia cum vera charitate et perfecta humilitate quod mihi oportebat dicere, et vobis audire, suggesti. Si quis, quod Deus non patitur, obedire neglexerit, erit illi in testimonium; qui vero libenter acceperit, convertetur in gaudium non temporale, sed aeternum. Vigetis in Christo, sanctae ac venerabiles feminae.

S. CÆSARII EPISTOLA HORTATORIA

AD VIRGINEM DEO DEDICATAM.

O profundum divitiarum sapientiae et scientiae Dei! et quis cognovit sensum ejus (Rom. xi, 35)? Quis enim existimare potest in diebus adolescentiae tuae, o venerabilis mihi integritate quidem et meritis domina, sed ordine ac gradibus in Christo filia, cum in cunobio sanctarum virginum conferta choro spiritali, studio et divinarum Scripturarum eruditionibus intenta, me tunc quasi partem animae tuae diligeres, hominem juvenem et non magnae indolis virum, qui per abrupta voluptatum lasciviamque vagabatur, ac per arumnois anfractibus, propter letitiam scilicet temporalis felicitatis, in clandestino jactu festinabat immergi, cujus praeterea nomen tantum auditu noverat, vultu penitus ignorabat, quod ad hoc nos officium dispensatio omnipotentis Dei praedestinos haberet, scilicet ut nobis familiam suam traderet gubernantiam, isto

A duntaxat ordine, ut in officina hujus Ecclesiae ministrares, secundum divini praeccepti oraculum. Si, inquit, *separaveris pretiosum a vili, quia si os meum eris (Jer. xv, 19)*. Velut solertissima trapezita inter eos qui aeterni Regis in se impressa custodiunt, ut eos quoniam denarium ejus contra conscientiam cum clave adulterina sorde commaculant, sagaci discretaque divisione secernas: quippe quae non rudis vel neophyta haec sacra dicata ministeria, sed ab ipsis pene cubulis per annos infantiae atque adolescentiae, a juventute usque studiis regularibus exercuisti vitam, in quibus vivendi didicisti normam, et doctrinae copiam assatum es consecuta. Ego vero qui scientiae praerogativam, praepediente segnitia, assecutus non sum, et ab abstinentia quam in te intulit divina dignatio procul distare me video et terrenis necessitatibus implicari. Unde garrulus potius a sapientibus quam recte aliquid loquens jure reprehendor, sicut etiam ipsius dictionis designat impulsa materies. Sed licet stolidus et terreni operis luto foedatus, praesci tamen amoris recordans, credi non potest, postquam hoc quod nunc habes officium sortita fuisti, qualem de te habeam sollicitudinem vel timorem. Unde quantam devotionem habui, ut illud secundum Deum ordinate susciperes, et absque macula bajulares; tanto acrius timeo, ne forsitan aut divinus te intuitus aut humana reprehendant opinio quod juxta te pateat reprehensioni; nec inveniatur in te, ut qui reprehendere volunt, digne lacerare videantur, aut qui imitari appetierint, delinquant: quod ita augustius poteris evitare, si supernum semper judicium ante cordis oculos ponas. Audi ergo me, o dulcissima virgo Christi, soror ac filia: tu quantumcumque semper in studiis spiritalibus occupari desideras, propter sororem tamen, necessaria aliquando etiam exteriora tibi erunt negotia dirimenda. Curandum ergo tibi summopere est, ut sic temporalia quasi pro tempore agas, ac semper tenacius in spiritalibus devotione et amore inhareas, ut cum spiritalia citius dispensaveris, ad orationem illico vel lectionem quasi ad matris sinum recurras. Optare quippe debes ut, abjecta sollicitudine mundi, semper cogites de servitio Christi, propter illud: *Nemo militans, inquit, Deo implicat se negotiis secularibus (1 Tim. ii)*. Cogita sine intermissione, quia hujus Ecclesiae es instituta lucerna, non occultanda sub modio, sed super candelabrum posita, ut omnibus qui hanc domum habitant lumen bonorum operum exemplis impertias propter illud: *In omnibus, inquit, temetipsum praebere exemplum bonorum operum (Tit. ii)*, vitaeque tuae velut pennatam animal ad alta semper per desiderium evolet, per verbum resonet, luccat per exemplum. Cum vero ad annuntiandum verbum Dei te sororibus affectaveris, seu propter utilitatem animarum timoremque regulae custodiendum necessitas incubuerit altercandi, prius tanta consideratione pensa, ut quod ore promissis, factis impleas; ut quod ab eis praedicas, operibus praebas: scilicet ut in tuis humeris atque cervicibus prius sentias utrum gravibus an levibus oneribus esse

sororum onustes; verbi gratia, si jejunium super quotidianum, vel abstinentiam extra consuetudinariam, nec non, ut assolet, plus solito in synaxi psalmos placuerit decantare. Prior in ecclesia inveniaris, postrema ex eas; prima suscipias labores, solvas posterior; et in quotidiano corporis alimento atque communitio par sis bis cum quibus pari uteris in mensa concessa; ut quæ ad unam sedetis mensam, unum vos parque reficiat alimentum; iidem et tu quibus et sorores ferculatorum saporibus delectat, et æqualia vobis cilaria potionesque exhibe nvel porrigant communes discoseræ vel pincernæ; primatumque tuum, quem prior ad mensam tenes, prima ad virtutem parcimonix vindices; ut abstinentiam quam lingua prædicat, proximæ fauces vel vicinus stomachus sentiat, ne forsitan subditæ audientes tacitis cogitationibus dicant: O quam pulchre nobis abstinentiam prædicat plus venter, et contentas nos jubet esse villissimis cibis ac poculis, accuratis cibis poculisque delectabilibus refertum guttur et eructans! Illa enim de abstinentia prædicatio acceptabilis est, quam lurida jejuniis ora decantant. Et in his omnibus cæterisque hoc tibi noveris convenire, ut angusti callis itinera, per quæ socias admones gradiendum, prior ipsa gradiaris; ut omnia quæ agenda sunt, ante factis impleas; ut postmodum velut ductilis tuba ex percussione perducta rectius erumas in voce, propter illud dominicum: *Qui, inquit, scandalizaverit unum de pusillis istis qui in me credunt (Matth. xviii)*, et reliqua. Inter cætera, cum magna tibi cautela custodiendum est ut omnes in monasterio, quarum gubernacula æqualiter tuis imposuisti cervicibus, æqualiter diligas; neve unam plus, minus aliam ames: sed cuncta quæ sunt, in quibus possibilitas exstat, æquo moderamine disponas, parique moderatione dispenses, ac parem eis charitatem impertias, et non quibuslibet per privatum amorem, sed cunctis secundam merita singularum quæ sunt necessaria largiaris. Non quæ tibi vultu intuituque placuerit, non quam tibi ad oculum cognoveris, vel cuius blandiori fueris obsequio definita; sed quam amor Christi et religiosior demonstraverit vita, præponas. Si quam Dominus substantiorem contextu largiri dignatus in monasterio fuerit, cum summa æquitatis linea, æqua omnibus lance, prout cuique opus fuerit, dispense ur; servata tamen senioribus veneratione, his duntaxat quæ Ecclesiæ columnæ esse meruerunt. Non sis vestibus ornator cæteris: exhibe non quæ malitia hominum (Sic), sed in his quæ diabolus invidere potest; ut pro ornatu vestium sis ornata conversatione ac moribus; et hæc omnia lectio divina condiat. Oportet enim te, ut vereor, propter quasdam, cultrum nonnunquam habere in guttore, cauterium in lingua gestare, virgam tibi et baculum in manu ferre; ut per cultrum desoces vitia, per cauterium vero ad sanitatem secta reducas; per virgæ disciplinam corrigas, per baculum vero disciplinatas sustentas. Si cui vero pro suis debitis penitentiam imposueris, observandum ut cum eam sub

A fasce a te imposito inclinari incurvarique conspexeris, imiteris formicæ solertiam, secundum præceptum sapientissimi Salomonis, et humerum tuum oneri ejus spiritali supponas, ut medio ejus itinere obviam oneratas subleves vel sustentas; et sic singulas quibusque negligentis aut culpis specialibus adnoneas et instruas, ut de earum salute a Christo Domino tibi æterna gloria repræsentetur. Si quando vero cum sæcularibus ad colloquendum fueris evocata, et ire necesse fuerit, prius arma frontem tropæo crucis, vexillo Christi pectus ingemina, ut cum sua virgucula Christus comitari dignetur: semper tamen virginali pudore cooperta, memor beatæ Mariæ, quæ cum angelo paucissimis colloca verbis, cum Elisabeth postmodum in carmen et laudes Dei B decantando prosilivit. Cumque post hæc ad eos voveris cum tantæ honestatis constantia, nec ipsa vel locutionem præponas; ut qui te viderint, Christo Domino gratias agant, qui talem familiæ suæ providere dignatus est matrem. Ipsa vero processio tua exterior rationabilis non minus debet esse quam rara. Confabulatio vero tua cum eis semper sit mixta gravitate et dulcedine, illa s illicet quæ de sancto ac puro amore procedit; coercenda semper sit et veracundix intermiscenda, sicut Christi virginem decet. Item ut ne usquequaque tacens, aut superbiæ aut stultitiæ notam incurras; sed tantum loquaris, quantum opportunitas flagitat rei ac temporis; ut abscondens, quisquis ille fuerit, desideret te quam se (Sic), vel loquelam tuam audire, quam ornat morum gravitas, C affectus dulcedinis et paucitas locutionis. Si quid vero ab eis petitum fuerit, quod præstare deliberes, cum vultu hilaris præsta. Si quid vero præstari non convenit, petitionem eorum honestate saltem sermonis mollifica. Nomen tuum plures noverint, beneficia tua in quantum prævalet plures sentiant; vultum rari cognoscant. Si quando autem tibi pro necessitate monas etii seorsim cum provisorio fuerit colloquendum, cum duabus vel certe cum tribus electis sororibus facito; aut si negotium secretius supervenerit, aliis saltem videntibus loco patulo colloquaris: quia opinio bonæ famæ, sicut etiam perfectæ vitæ custodia, tibi necessaria est; et tunc primum despicienda humana detractio, cum Christus in causa est. Si quando vero tale aliquid acciderit faciendum, D ut ambiguitate constricta, quæcunque parte divertas, quasi syllogismo innexa, in incertum incedas, si feceris, tunc demum ad minus te converte periculum, quod facilis ad bonum gobernando retorqueas; et non solum de dubiis, sed omnis tua actio sit propter Deum, sermo de Deo, cogitatio in Deum, et exceptis vitiis quibus non compassio, sed rectitudo debetur, omnibus te capio esse compassibilem, omnibus gratam, omnibus piam, omnibus affectuosam, cunctis bonis animatam; quemadmodum Paulus Christi virginem decoravit, ut sis *sanctu corpore et spiritu (I Cor. vii)*; ipso sponso et Domino tuo mentem tuam regente, et cunctas vias tuas disponente, qui in Trinitate perfecta vivit et regnat Deus in sæcula sæculorum. Amen.

(Videsis Epistolæ : Ruricii ad Cæsarium, Patrologiæ tom. LVIII, col. 108, 111; Casarii ad Symmachum papam et hujus ad Cæsarium, tom. LXII, col. 53, 54; Bonifacii II ad Cæsarium, tom. LXV, col. 51, Avii Viennensis ad Cæsarium, tom. LIX, col. 229; Joannis II ad Cæsarium, tom. LXVI, col. 25; et Agapeti I ad Cæsarium, tom. LXVI, col. 45, 46.)

TESTAMENTUM S. B. CÆSARII SANCTÆ ARELATENSIS ECCLESIE EPISCOPI.

PAX ECCLESIE ARELATENSIS.

Cæsarius episcopus presbyteris et diaconibus, sanctæ ac venerabili Cæsariæ abbatissæ, quam Dominus per meam parvitatem in monasterio nostro præposuit, ac universæ congregationi, quam ibi Dominus sua gratia collocaverit, in Domino æternam salutem.

Cum ecclesiastica pietas consuetudinis suæ rem faciat ordinabiliter, scilicet quo peregrinus et destitutus opem largitionis impendat: quanto magis eum oportunitas aut necessitas fuerit, ut sanctis quibusque et Deum timentibus aliqua largiatur, amplius debet pia misericordiæ suæ viscera dilatare? Et ideo juxta hanc epistolam quam manus nostræ subscriptione roboravimus, cuique diem et consulem subius adjecimus, Deo dispensante, hoc testamentum meum condidi, vel manu propria subscripsi, atque jure prætorio, vel jure civili, et ad vicem illorum edicto firmavi.

Ego Cæsarius peccator cum debitum humanæ carnis reddidero, cunctum monasterium S. Joannis, quod ego condidi, sub potestate Arelatensis pontificis canonice sit, hæredemque meum esse volo ac jubeo; cæteri cæteræve hæredes sint. Totum quod cuique aut per hoc testamentum meum dederò, legavero, darive jussero, ut detur fiat. Cæterum autem Arelatensem episcopum cohæredem meo monasterio relinquo: quosque liberos, quasque liberas esse jussero, liberi liberæve sint omnes. Ego tamen cum nihil de parentum bonis habuerim, hoc testamentum meum præsumere erubui; illa tamen me sententia compulit, ut pietæque Salvatoris, formidanda, qua iniqui aedituri sunt dicentem: *Ita in ignem æternum* (Matth. xxv, 41), pietatis affectu aliquid ecclesiæ meæ contulisse. Et ne forte post obitum meum aliqui de parentibus meis, exceptis iis rebus quas illis pro elogiis [forte eulogiis] dono, inquietare præsumant cui præsum ecclesiam: ideo hanc voluntatem meam tractare amplius desideravi, ne qui de parentibus meis vel apud ipsam monasterium præfatum, vel pontificem Arelatensis Ecclesiæ, præter id quod illis dederò ac dederim, præsumant requirere. Sancto et Domino meo archiepiscopo qui mihi indigno dignæ successerit, licet omnia in sua potestate sint, tamen si lubet et di-

gnum ducit, indumenta paschalia quæ mihi data sunt, omnia illi serviant, simul cum casula villosa et tunica, vel galnape, quod melius dimiserò. Reliqua vero vestimenta mea, excepto birro amiculari, nec tam clerici quam laici, cum gratia vel ordinatione domini archiepiscopi, sibi ipso jubente, in eo donante, dividant. Ea vero quæ monasterio ante per donationem contuli, nunc affirmo, et si cui aliquid per epistolam, aut per pitacium, aut verbo pietatis intuitu contuli, valere volo. Hoc etiam assueto precor, quatenus cellam quam bonæ memoriæ Augustus subdiaconus in atrio S. Stephani euntibus parte dextra habuit, provisoriis monasterii propter custodiam illorum firmam dominus archiepiscopus perpetuo dignetur jure concedere, ita ut eam sibi succedendam monasterii provisores habeant. Et hoc specialiter volo, et ita, domine archiepiscope, precor, sive provisorem ad monasterium, sive presbyterum ad basilicam S. Mariæ, nullum alium habeat congregatio sancta, nisi quem ipsa elegerit vel ordinari petierit. Et licet de tua, domine archiepiscope, pietate præsumam, tamen ne forte contra monasterium nostrum aliquorum suggestiones importunas habentis, adjuro vos per Patrem et Filium et Spiritum sanctum, et per tremendum diem judicii, ne unquam prævaleat apud vos hostis antiquus, ut ancillas vestras contristari acquiescatis; aut aliquid illis auferri de iis quæ possident, eisque contulimus, permittitis: quia Deo propitio non sine discretionis vel justitia quibuscumque secularibus jure directo res ecclesiæ vendidimus, nisi hoc tantum quod ecclesiæ minus utile et infructuosum est; et quod animabus sanctis et Deo vacantibus cum sanctorum fratrum consensu vel subscriptione tribuimus, perpetuo illis jure permaneat. Vos vero, domine filiole, per sanctam Trinitatem inseparabilem, et per Domini nostri Jesu Christi adventum adjuro, ut pontificem qui mihi indigno ordinante Deo successerit digne, omni affectu ut dominum rogetis, ac pura mente diligatis, et ne per vestram contristatam inobedientiam. Confidimus enim de Dei misericordia, quod ita omnibus sacerdotibus quibus religionis collatio est, castum amorem impendat, ut nihil vobis quod ad sustentandum corpusculum opus est, deesse permittat.

^a Exstat hoc S. Cæsarii testamentum apud Baronium ad ann. 538, §§ 25 et seqq., et apud Saxium in Pontificio Arelatensi num. 30, nec non apud Coin-

tium in Annalibus ecclesiasticis Francorum tom. I, pag. 616 seqq.